

De commissie-Visman

De commissie welke midden september '40 door van Starckenborgh benoemd werd, stond onder voorzitterschap van een lid van de Raad van Nederlands-Indië, dr. F. H. Visman, een harde werker van wie een dominerende invloed uitging. De commissie telde voorts zes leden: twee andere Nederlanders, drie Indonesiërs en één Indische Chinees. De twee andere Nederlanders waren mr. K. L. J. Enthoven, directeur van justitie¹, en prof. dr. W. F. Wertheim, hoogleraar aan de Rechtshogeschool te Batavia; de drie Indonesiërs waren *Raden Adipati Ario* Soejono, Vismans collega als lid van de Raad van Nederlands-Indië, mr. dr. *Raden* Soepomo, docent aan de bestuursacademie te Batavia², en mr. dr. T. S. G. Moelia, lid van de Volksraad voor de Christelijke Staatkundige Partij (de tegenhanger van de ARP); de Indisch-Chinese groep tenslotte werd vertegenwoordigd door mr. ir. Ong Swan Yoe, die als gedeputeerde lid was van het provinciaal bestuur van OostJava. Er zat in de commissie niemand die er radicale opvattingen op na hield.

In het perspectief van de Indonesische nationalisten had de commissie weinig aantrekkelijks. Haar instelling werd, schrijft Pluvier, door de Indonesische dagbladen beschouwd als 'afleidingsmanoeuvre omdat de regering besefte dat er iets gedaan moest worden'³, en in de drie Indonesiërs die lid werden van de commissie, konden de nationalisten geenszins vertegenwoordigers zien van hun beweging. De aan de commissie opgedragen hoofdtaak, 'een onderzoek in te stellen naar de wensen, stromingen en opvattingen bij de verschillende landaarden, lagen en standen op het terrein van de staatkundige ontwikkeling en ten aanzien van de daarmee samenhangende positie van de diverse bevolkingsgroepen', werd bovendien door de nationalisten, wat hun betrof, als overbodig gezien: hun 'wensen, stromingen en opvattingen' waren duidelijk neergelegd in de beginselverklaring van de *Gapi* en in de drie moties, welke, op één punt na, door het gouvernement terzijde waren geschoven. Een neventaak van de commissie was, de mogelijkheid en de consequenties te onderzoeken van het instellen van een Indisch burgerschap en van het vervangen in de wetgeving van de termen 'Inlander' en 'Inlands'.

Binnen de *Gapi* ontstond aanvankelijk verdeeldheid of men de com-

¹ Tijdens de werkzaamheden van de commissie-Visman werd hij benoemd als hoogleraar in het staatsrecht aan de Rechtshogeschool; als directeur van justitie werd hij opgevolgd door mr. N. S. Blom. ² Soepomo werd in de loop van '41 hoogleraar in het *adat*-recht aan de Rechtshogeschool. ³ Pluvier: *Overzicht*, p. 176.